

Po tem jo ozirati ae na hleve, ki so povprek pretesni in prekratki. Živina je sedaj sploh večja, nego je bila nekdanj. Žal, da še novejši čas hleve zidajo prekratke. Tako je težko hleve snažiti, in živali pogosto leže v nesnagi in mokroti. Govedi je oboje nevšečno, in trpi posebno od mokrote, če je mrzlo; kajti mokrota, katere se dlaka navzame, začne po živinski gorkoti prehajati v sopuh. Pri tem pa gre mnogo živinske gorkote v zgubo, katero mora žival zalagati s tem, da več krme použiva. Od te krme pa nima posestnik nobenega haska. Sploh pa mokrota ne ugaja zdravju živali. Mokri hlevi, vlažna ležišča škodujejo zdravju in manjšajo korist, katero bi sicer imeli od živinorejstva. Kriva je pa misel, da mokri hlevi več gnoja dajo; množina in dobrota gnoja je zavisna od krme, ki se živini polaga, in od stelje, a ne od mokrote v hlevu.

Kdor hoče kolikor le mogoče najbolj izkoristiti svoje živali, on jim naj skrbi za suha ležišča ter naj debelo nastilja, ali če nastelje nima dovolj, naj tako hlevni pod nagne, da bode gnojnica odtekala in bode mogoče vsak dan gnoj pokidati.

Jako važno v isto svrhu je primerna gorkota v hlevu. Goved sicer ni tako občutljiva proti mrazu kakor konj. Vendar se najbolje počuti pri temperaturi 10 do 12 ° R. in tedaj použito krmo tudi najčisteje prebavi. Izkušnje učijo, da živali potrebujejo tem več hrane, čim bolj mrzlo imajo v hlevih. Kadar temperatura leze pod 8 ° R. tedaj je treba pri vsaki stopinji 4—7% več pokladati. Kadar pa gre kvišku temperatura od 8 ° do 13 °, tedaj pa se lahko 2 do 3 % manj poklada. Ti učinki so tako važni, da jih tudi navadni kmetovalec ne more čisto prezirati, ako noče velike škode trpeti.

V dobro ugretih hlevih, kjer temperatura kaže 8 do 12 ° R. dobivamo od živali stalno enakih koristi. Kedar pa žival v hlevu zmrzava, potrebuje za tretjino ali tudi za polovico več krme, da nam daje enakih koristi kakor sicer. Kajti velik del krme se prebavi za narejanje toplote. Ako pa zmrzavajoči živini ne polagamo zadosti krme, tedaj nam pa hujša. Pridejo iz zime jako suhe, mršave živali, da se do sv. Janeza komaj zopet popravijo. Da ob takih razmerah gospodarstvo ne more prospevati, čeravno se kmetovalec mnogo trudi in veliko škodi, to je vendar umevno. Vendar, da nas čitatelji prav razumejo, opomnimo, da temperatura tudi ne sme biti previsoka, nikakor ne 14 ali 15 ° R., ker je to škodljivo. Prava mera velja tudi tukaj. V dobro zaprtem hlevu naj bi vedno obešen bil kak termometer.

Razne reči.

* Ako hočemo iz živinskih odpadkov v klavnici napraviti dober gnoj, moramo iz njih narediti mešan gnoj ali kompost. Ako bi te tvarine kar tako porabili za gnoj, koristile bi polju in travniku le malo, ker vsak gnoj, ki naj bode dober, mora, kakor je vsakemu

znano, zginiti in se razkrojiti. Najpripravnejše je, ako se na dobro natlačena tla nameče dobro ped debelo prsti, na katero pridejo potem odpadki iz klavnice. Kadar so odpadki kakih 14 $\frac{c}{m}$ visoko nakopičeni, pride na nje zopet plast prsti, potem zopet odpadki itd., dokler ni kup 1—1½ metra visok. Namesto prsti se porabi tudi lahko pepel, cestno blato in žaganje. Najboljše je pa, ako se prsti primeša malo neugašenega apna, ki te tvarine hitro razkroji. Dobro je tudi, da se kup večkrat prebode s kako debelo palico in potem z gnojnico polije. Ako tak kup vsaj vsaka dva meseca dobro premešamo in prekopljemo, dobimo kmalu prav dober gnoj ki je izvrsten za travnike in sadna drevesa. Tak gnoj je takrat za rabo, kadar so vse tvarine uže dobro zgnile in se razkrojile, kar se prav lahko spozna. Dobro je pa, da se ne napravi nikdar en velik kup, ampak več malih ker potem odpadki veliko laže in hitreje zgnijejo.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 238. Pri mojem obrtu imam peč, v kateri veliko in močno kurimo. Rabim pa premog, ker so drva tu pri nas zelo draga. Dasi dam peč večkrat prav dobro zamazati, vendar maža prav kmalu odleti, in premogov dim vhaja v delalnico ter delavce nadleguje, da mnoge prav hudu boli glava. Ali je kaka maža, ki bi ne odletavala? Ker dajete na razna vprašanja odgovore, prosim, ustrezite tudi meni, dasi to ni kmetijsko vprašanje, a z odgovorom bode te pa vendar le marsikateremu gospodarju ustregli, posebno pa meni. (R. K. v L.)

Odgovor: Prav radi Vam ustrezemo. Maža za peči, ki vzlic hudi vročini vendar ne odpada, naj bo takole sestavljena: Vzemite kaki dve pesti veliki kepi nepremastne ilovice ter vgnete vanjo eno polo sivega, grobega pivnega papirja, ki ste ga poprej namočili v mleku. Gnetite toliko časa, da se papir dobro pomeša med ilovico. Kadar ste to naredili, primešajte še 20 $\frac{g}{l}$ soli in 20 $\frac{g}{l}$ železnega vitriola ter toliko mleka, da se da zmes mazati. Ta maža je za železne peči, a ravno tako za lončene, le zarad lepšega je potrebno čez to mažo še enkrat mazati z drugo, ki se naredi iz enega beljaka in iz toliko drobno stolčene krede, da se napravi lepa bela maža. Kadar je maža suha, obdrgnite potem s suho ruto prav dobro lončeno peč.

Vprašanje 239. Izvolite mi sporočiti v „Novicah“, kako naj ravnam s trtami, katerih mi bode gotovo mnogo zmrznilo letošnjo pri nas nenavadno hudo zimo. (S. G. v G.)

Odgovor: Splošnega pravila, kako ravnati z zmrzlimi trtami, ni mogoče dati, ker trta je lahko oškodovana različno. Ako so trte že po zimi zmrznile, kar je še primeroma dobro, da se škoda nekoliko popraviti spomladi s pravilno režnjo. Veliko slabše je pa, če trti škoduje spomladanski mraz, kadar je uže obrezana,

kajti tu se z režnjo ne da nič opraviti. Pri režnji trt, ki so bile oškodovane po zimskem mrazu, gledati je na to, da se kolikor mogoče rešijo, da se morejo potem dalje razvijati. Seveda ni pravilna režnja edino sredstvo v takih slučajih; izkušen vinogradnik edin lahko pravo pogadi. Pri poškodovanju po spomladanskem mrazu je reč veliko težavnejša. Kadar so uže po zimi zmrznila glavna očesa, zapreči spomladanski mraz, da se ne razvijajo stranska očesa, in tako gre up za kako letino po vodi. V tem slučaju je izkušati vsaj les vzgojiti za prihodnje leto. Ako je spomladanski mraz poškodoval glavna očesa, dobiti je s stranskimi očesi vendar še nekaj letine. Vrhovi mladih poganjkov so lahko zmrzli, spodnji deli pa še živi. V tem slučaju je skrbeti, da se prikrajšajo stranski poganjki, kateri se razvijajo, kajti če vzgojimo le malo, pa močnih trt, dobimo pridelek še to leto in les za drugo leto. Kar je zmrzlega, to seveda je vse odstraniti; zaradi tega dobi trta nepravilno obliko katero ji je šele drugo ali tretje leto mogoče popraviti.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

205.

Tobak v Aziji. Podelavanje tobaka v raznih krajih.

Mej azijskimi tobaki zavzema prvo mesto tobak z Manile; more se s svojo dobroto meriti s samim Havanskim. Tobak ta je vrlo močan in aromatičen ter za cigare vrlo prikladen. Na leto ga pridelajo do 250.000 centov. Kakih 100.000 centov ga izvozijo v Španjolsko, ostalo množino pa podelajo na otoku v cigare in cigarete. Tu imajo tri velike tvornice, kjer dela do 20.000 žensk. Četrta tvornica z 2000 možaki nareja cigarete. Jeden delavec naredi na dan do 3750 cigaret in dobi zato 1 gld. V vseh tvornicah narede na leto do 1200 milijonov cigar. Španjolska vlada je uveia na otoku tobačni monopol, in morajo jej vsi gospodarji prodati tobak za ustanovljeno ceno. Gotove cigare prodaje vlada vsakega mesca na javnej dražbi. Ker na Manili možaki in ženske kade, zato se na dražbi morajo založiti najpreje domači kupci, in često se pripeti, da tuji kupci ne morejo toliko kupiti, kolikor bi radi. Izven dražbe ne prodaje gosposka nobenemu več kot po 1.000 cigar na enkrat, a kdor želi imeti več cigar, pošlje v prodajalnico toliko ljudij, kolikor tisočin cigar želi imeti 1000 cigar stane na Manili do 20 gld.

Na otoku Javi pridelajo do 400.000 centov tobaka. Polovico izvozijo, drugo polovico podelajo za domačo porabo. Tobak za izvožnjo je slabejši, pa ima finejše perje, ki je zato na vso moč prikladno za cigarete. Pri-

lično množino tobaka pridelajo tudi na Sumatri in na nekaterih Moluških otokih.

Turški tobak ima mej vsemi tobaki posebno vrednost. Kar je Havana za cigare, to je turški tobak za lule in cigarete. Turškemu tobaku perje je tenko, boja rumena in duh prijeten. Fine žilice v perju dopuščajo tudi fino rezanje. Mej vsemi turškimi tobaki na prvem mestu je macedonski tobak, pridelajo ga na leto do 5 milijonov ok ali 113.000 centov. Polovico prodaj na Dunaj, Pariz in London. Jedrenski tobak je nekoliko močnejši od macedonskega, in pridelajo ga na leto do 6.800 centov. Tudi Tesalski tobak je na dobrem glasu. V Malej Aziji v Trapezuntu raste Samsun in Bafra, ki je radi svoje ljubkosti vrlo čislan, in pridelajo ga na leto do 100.000 centov. V Siriji pridelajo na leto do 50.000 centov, in od tega se poglavito „Latakia“ v Evropo izvažajo. Mej turške tobake postavljajo tudi hrcegovski tobak, od katerega prihaja samo do 10.000 centov v trgovino. Najboljša vrsta je Trebinjski tobak.

Mej evropskimi državami zavzema v proizvodjanju tobaka najglavnejše mesto Avstro-Ogerska. V Avstriji imamo monopol tobaka od 1670. l., a v Ogerskeji s cesarskim patentom od 1850. l. V Avstriji je proizvela Tirolska 1880. l. do 40.000 centov tobaka, a Galicija in Bukovina istega leta 53.000 metriških centov. Ogerska je 1880. l. proizvela nad 600.000 metriških centov. Z Ogerske se na leto izvozi do 40.000 metriških centov tobaka, in to na Francosko, v Holandsko, Belgijo in Italijo. Poprejna leta sta tudi Hrvatska in Slavonska pridelali na leto do 25.000 metriških centov tobaka, a danes ga menda nikjer več ne sade. Največ tobaka so pridelavali v Krajini, kjer je vse do ne davnaj bilo dovoljeno vsakemu brez davka saditi tobak. Obrt tobačna je v Avstriji in Ogerskeji dobro razvita. Avstrija ima 28 tvornic, v katerih dela do 23.000 oseb, in Ogerska ima 10 tvornic in do 12.000 delavcev in delavk. Leta 1880 so podelali v

Avstriji:

tujega tobaka 68.285 metriških centov,
domačega tobaka 314.679 metriških centov,
Napravili so 1880. l. v

Avstriji:

tobaka za nos 21.823 metriških centov,
rezanega tobaka 245.592 metriških centov.
cigar 867.887.556 komadov.

Istega leta so podelali v

Ogerskeji:

tujega tobaka 31.625 metriških centov,
domačega tobaka 115.585 metriških centov,

In napravili so:

tobaka za nos 9.000 metriških centov,
rezanega tobaka 110.000 metriških centov,
in cigar 698.446.253 komadov.

Čist prihodek monopola je bil 1880. l. v Avstriji 41.485.635 gld., a v Ogerskeji 17.479.183 gld.